Rusya-Ukrayna Savaşı;

Gündemden Geleceğe Bir Değerlendirme

Dr. Cengiz Topel MERMER

Rusya Federasyonu (RF)'nun Ukrayna'da düzenlediği saldırıların trajik görüntülerinin gündemi belirlediği bu günlerde dünya kamuoyu mevcut gelişmeleri anlamak için çaba harcarken Asya-Pasifik gelişmelerini gözden kaçırıyor. Bu savaşta RF'nin durdurulmasına yönelik olarak gelişen psikolojik ortamın sisi, Asya-Pasifik coğrafyasında toplanan fırtına bulutlarının yoğunluğunun görülmesini engelliyor. Oysa küresel aktörlerin son 20-25 yıldır kıyasıya yarıştığı asıl rekabet alanı bu coğrafyadır. 2019 yılı ile 2022 yılının ilk iki ayı arasında ABD ve müttefiklerinin Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC)'ni çevreleme ve kademeli olarak hareket sahasını daraltma gayretlerinin yoğunluğu Covid-19 pandemisi nedeniyle zaten dikkatlerden kaçmış durumdaydı. Küresel güç politikaların ısıttığı Myanmar, Kore Yarımadası ve Himalayalar hattında yaşanan gelişmeler bu bağlamda geri planda kalmıştı.

15 Haziran 2020'de ÇHC ordusunun, Himalayalar'ın batı sektöründeki Galwan Vadisi'nde, aralarındaki sınır anlaşmazlığı nedeniyle, Hindistan'ın bir piyade alayını ciddi şekilde hırpalaması da bu çerçevede dikkatlerden uzak kalmıştı. ÇHC ordusu, dalga geçercesine, (iki ülke arasında imzalanan, aralarındaki sınırlarda ateşli silah taşımama ve kullanmama mutabakatına bağlı kalarak) Hintli alay komutanının kafasını yakındaki akarsuya sokarak boğmuş, 19 Hint askerini öldürmüş, üçü üst subay 10 askeri esir alarak götürürken, yaklaşık 80 Hint askerini de yaralamıştı. Bu gelişme pandeminin yükseliş dönemine denk geldiği için dünyada fazla ilgi çekmemişti. Hindistan ve ÇHC bu sorunu çözemediği gibi Himalayalar hattına birlik kaydırmış ve bölgeyi silahlandırmıştı.

ABD ve müttefiklerinin ÇHC'yi geriletme hedefinde gayret sarf ettiği bir alan da Myanmar toprakları olmuştu. ÇHC'nin Bengal Körfezi'ne çıkış sağladığı Myanmar'da onlarca milyar dolarlık ekonomik yatırımlarının yanı sıra anlaşma imzaladığı yeni projeler var. ÇHC, Myanmar'ın askerî tesis ve limanlarını onarıp yenileyerek bu üslerden faydalanma hakkı elde etmiş durumda. ÇHC'nin bu coğrafyadaki kazanımları 20. asır sonlarında ortaya çıkmaya başlayınca Hindistan çevrelendiğini anladı. 21. asır başlarında Hindistan, ÇHC'yi dengelemek için bu coğrafyada sahaya girdi. ABD de Myanmar'da zemin kazanmak için yoğun çaba harcadı, ancak başarılı olamadığını gördükten sonra Myanmar'da Hindistan'ı desteklemeyi tercih etti. Japonya'nın da destek vermesiyle, ÇHC'yi Myanmar'da dengelemek için gayretlerini artıran Hindistan'ın buradaki kazanımları sınırlı kaldı.

İngilizlerden bağımsızlığını kazandığı 1948 yılından itibaren iç çatışmalara boğulan ve askerî rejimlerin kök saldığı Myanmar, gerek iç dinamikler gerekse dış dinamiklerin baskısı altında

başarılı bir devlet organizasyonu hayata geçiremedi. Myanmar'da Ordu, 10-12 yıl süren sivil idareden sonra yönetime el koydu ve bir daha iktidarı bırakmadı. 2011-2020 yılları arasında demokrasiye geçmeyi deneyen Myanmar'da, 01 Şubat 2021'de askerler tekrar darbe ile iktidarı ele aldı. Myanmar toplumları bu kez darbecilere beklemediği bir tepki verdi ve ülke iç savaşa sürüklendi. Bu ülkenin iç savaşa sürüklenmesinde, askerlerin kurduğu hegemonik yapıyı kaybetmeme motivasyonuyla birlikte küresel rekabetin de önemli payı var. RF'nin Ukrayna'yı işgal girişimi sonrasında bu sorun da unutulmuş görünüyor ve şimdilik pek fazla dikkat çekmiyor.

Bu iki sıcak coğrafyanın yanında Kore Yarımadası da ısınıyor. Bütün dünya, *olanın peşinde koşup günlük gelişmeleri anlamaya çalışırken, olacağı yakalamanın önemini gözden kaçırıyor*. Maalesef akademik camia ve dış politika analistleri de çoğunlukla günlük gelişmelerin rüzgârına kapılmış bir görüntü veriyor. Görünen o ki; Rusya-Ukrayna savaşı hızını yitirmeye başlayınca dünya tekrar Asya-Pasifik gelişmelerine odaklanacak. Ben bu noktada gündemin dışına çıkarak, 2022 yılında yaşanması muhtemel sıcak gelişmelere dikkat çekmek istedim. Bunun yanı sıra ÇHC'nin stratejik aklının anlaşılması için, gündemden geleceğe bağ kuracak bazı değerlendirmeler yapmanın yararlı olacağını düşündüm.

Aslında RF-Ukrayna savaşı küresel güç mücadelesinden ve ABD'nin ÇHC'yi dengeleme gayretlerinden pek de bağımsız değil. Dünya kamuoyunun büyük çoğunluğu, ÇHC'yi yöneten elitin düşünce tarzını anlamakta zorlanıyor. Batılı analistler, ÇHC'nin RF'ye karşı hayata geçirilen yaptırımları delmemesini beklerken, ciddi hata yaptıklarının farkına varmıyor. ÇHC'nin RF'yi durdurmak için harekete geçmesini isteyenler bu argümanın arkasına ÇHC'nin Ukrayna'daki yatırımlarını ve Avrupa'ya yönelik ekonomik hedeflerini koyarken ÇHC'nin stratejik aklının işleyiş tarzını göremiyor. Ukrayna'daki yatırımları ve Ukrayna topraklarının ÇHC'nin Avrupa'ya ulaşım stratejisi için önemli olduğu yadsınamaz bir gerçek, ancak ÇHC'nin çok daha hayati öncelikleri var. Tayvan'ın ülkeye katılması, Güney Çin Denizi ve Sarı Deniz'deki hak iddiaları gibi ulusal hedefler ÇHC için Ukrayna'daki çıkarlarının önünde geliyor.

ÇHC, Ukrayna savaşının Batı provokasyonu olduğunu ve Batı'nın RF'ye karşı hayata geçirdiği yaptırımların kendisine karşı bir gözdağı olduğunu düşünüyor. ABD'nin Ukrayna'yı kullanarak NATO'ya can suyu vermek ve Batı'yı yeniden Doğu'ya karşı, kendi liderliği altında yapılandırmak istediğine inanan ÇHC savaş gelişmelerini bu çerçeveden izliyor. ABD'nin; Ukrayna'yı kullanıp RF'ye "dövdürerek" Rus güçlenmesini törpülediği gibi Amerikalı silah şirketlerini canlandırmayı başardığını düşünen ÇHC, ABD silah şirketlerinin milyarlarca dolarlık satışlara imza atmasına önem atfediyor. Silah satışlarının ABD ekonomisine katma değer sağlaması da bu kapsamda ÇHC için önemli görünüyor.

ÇHC, Batı yaptırımlarını; ABD'nin, yumuşak gücünün de katkısıyla, "Yeni Soğuk Savaşın" önderliğini üstlenerek, RF üzerinden kendilerine; "*kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla*" mesajı olarak algılıyor. ÇHC, Batı'nın NATO'yu canlandırmasının, kendisinin Tayvan, Sarı Deniz veya Güney Çin Denizi'nde askerî bir adım atmasını caydırmak için atılmış bir adım olarak görüyor. Bu kapsamda ÇHC, RF'ye karşı hayata geçirilen yaptırımların, böyle bir durumda

kendisinin de karşılaşacağı senaryolardan olduğunu düşünüyor. ÇHC'nin bu nedenle RF'yi gözden çıkarması mümkün değil. ÇHC, "böyle bir hata yapması" durumunda gelecekte RF'nin kendi karşısında (hatta Batı'ın yanında) olacağını görecek stratejik akla sahip.

ÇHC'yi anlayamayanlar boşuna ÇHC'nin desteği ile RF'yi pes ettirme hayalleri kuruyor. Bu konuda ısrar edenler, RF'nin bu savaştaki başarısızlığının ÇHC'nin de başarısızlığı anlamına geleceğini görmüyor. Kimse ÇHC'nin RF'yi yarı yolda bırakmasını beklemesin; ÇHC, bu savaşın bir şekilde biteceğini ve Batı'nın bu tecrübeden kazandığı birikim ile kendi üzerine yükleneceğini düşünüyor. ÇHC, "***RF-Ukrayna savaşının, kendisi ile oynayacağı çeyrek final maçı öncesinde ABD'nin, hazırlık maçı mantığı ile organize ettiği bir karşılaşma***" olduğunu düşünüyor. ÇHC yönetimi üzerine gelecek fırtınanın toplanan bulutlarını görüyor; gelişmeleri son derece sakin ve rasyonel bir strateji ile takip ederken, (kendi hedefleri açısından) mantıklı hareket ediyor.

ÇHC tarafından bakıldığında; ABD, hegemonyasını kaybetmemek için "*Yeni Soğuk Savaşı*" hayata geçirmekte kararlı görünüyor ve vekiller vasıtasıyla kendisini zayıflatmak istiyor. Bu bağlamda ÇHC'ye göre; ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinin önemli bir nedeni de ÇHC'yi bu coğrafyada kuvvet ayırmaya mecbur bırakmaktı. Nitekim ÇHC hemen Şincan'daki birliklerini takviye ederken, tecrübeli ve sertlik yanlısı generalini Şincan Askerî Bölgesi Komutanı olarak atadı. ÇHC bu konudaki değerlendirmelerinde haksız da sayılmaz. Zira Afganistan, ÇHC ve müttefikleri arasında sürtüşme yaratmaya ve çatlaklar oluşturmaya müsait bir iklime sahip. Nitekim Pakistan bu noktada darbe yemeye başlamış durumda ve Afganistan'dan gelen istikrarsızlık dalgasını karşılamakta zorlanıyor. Pakistan, Pakistan Taliban'ı (TTP) ve Beluci örgütlerin eylemleriyle sarsılırken, ÇHC'nin Pakistan'daki kazanımlarını da terör saldırılarından zarar görmeye başladı. Bu istikamette Belucistan Eyaleti'ndeki Gwadar Limanı ve ÇPEK (ÇHC-Pakistan Ekonomik Koridoru) projesinin unsurları da Beluci militanlara hedef olurken Afgan toprakları Beluci militanlara hayat veriyor. Bu örgütlerin arkasında ABD ve Hint istihbaratlarının olduğunu görmek zor değil.

ABD'nin ÇHC'nin enerjisini aldığı ve almaya devam edeceği önemli bir zemin de Himalayalar coğrafyasıdır. Aralarındaki sınır sorunu nedeniyle Hindistan ve ÇHC onlarca yıldır Himalayalar'da diken üzerinde yaşıyor ve zaman zaman da çatışıyor. ABD, bu coğrafyadaki Çin-Hint sınır sorununda Hindistan'ı silahlandırıp cesaretlendirirken Hindu milliyetçilerinin hassasiyetlerini değerlendirmeyi biliyor. ÇHC ve Hindistan arasında 15 Haziran 2020'de çatışmaya neden olan Galwan Vadisi konusundaki anlaşmazlık çözülemediği gibi şimdilik kış şartlarının bu coğrafyada askerî hareketi sınırlamasının sağladığı sükûnete emanet edilmiş durumda. Yani Himalayalar hattındaki anlaşmazlıklar mevcut konjonktürde halı altına süpürülmüş durumda.

Taraflar kış şartlarına rağmen Himalayalar'daki birlikleri çekmediği gibi bölgeyi takviye etmeye ve silahlandırmaya devam ediyor. Bu arada her iki taraf da kendi bölgelerinde, Himalayalar hattına ulaşımı kolaylaştıran altyapı ve yol projelerinde yarış yapıyor. Sınırın her iki yanında yeni köyler-küçük yerleşim birimleri inşa edilirken, ulaşım şebekeleriyle birbirine

bağlanıyor. Askerî açıdan kritik arazilerde kış şartlarına dayanıklı karakollar kurulurken, iki taraf yüksek rakımlı coğrafyada kullanılması maksadıyla yeni silah sistemleri üreterek sınır hattında konuşlandırıyor.

Hindistan, QUAD (Dörtlü İşbirliği Mekanizması; ABD, Hindistan; Japonya ve Avustralya) toplantılarında ÇHC ile yaşanan sınır çatışmalarını gündeme getirerek destek istedi. QUAD ülkeleri de Hindistan'a bu noktada destek vererek Hindistan'ı Himalayalar hattında askerî yığınağını artırması konusunda cesaretlendirdi. Çin-Hint sınır sorunu, karların erimeye başlaması ile (özellikle Mayıs ayı sonrasında) tekrar kriz ve küçük çaplı çatışma çıkartmaya aday. Bu noktada çıkacak bir çatışma veya krizin ilk yansıyacağı yer Keşmir coğrafyası olur ve Hint-Pakistan çatışmasını tetikler. Ayrıca Hindistan'ın kuzeydoğu eyaletlerindeki ayrılıkçı-Maocu örgütler de Hint güvenlik kuvvetlerinin başını ağrıtır ve kuvvet ayırmaya mecbur bırakır.

ABD ve ÇHC arasında vekiller üzerinden rekabet yaşanan diğer sıcak bölge de Kore Yarımadası. ABD'nin 2021'de silahlanmasını teşvik ederek füze üretmesine izin verdiği Güney Kore'nin hemen denizaltından atılan balistik füze denemesi yapacak teknolojiye ulaşması ve uzaya uydu yerleştirecek füze denemeleri yapması dünyada pek dikkat çekmedi! Füze üretmesi yasak olan bir ülkenin yasak kalkar kalkmaz bunu başarması teknolojik olarak mümkün değil; bu başarı en az on yıllık bir hazırlığın ürünüdür. Buna karşılık Kuzey Kore balistik füze denemelerini neredeyse günaşırı gerçekleştirirken menzili de artırdı. Kuzey Kore füze denemeleri ABD'yi hedef alanına dâhil ettiği için ABD makamları tarafından takip edilerek dünyaya duyuruluyor. Bu ortamda gerçekleşen Güney Kore seçimlerini şahin sağ taban kazanırken yeni iktidarın silahlanmaya yönelik projeleri açıklanmaya başlandı. ÇHC, Güney Çin Denizi, Tayvan veya Sarı Deniz'de Batı'nın askerî baskısı ile karşılaşması durumunda bu baskıyı Kuzey Kore ile karşılayacak; yeri-zamanı geldiğine inandığında Kore Yarımadası'nda gerilimi artıracaktır.

Batı ve Hindistan'ın ÇHC'yi geriletmeye çalışacağı ve 2022 yılında ısınmaya aday diğer bir nokta da Myanmar coğrafyası. Myanmar'da, 01 Şubat 2021 Darbesi sonrasında beklemediği bir şekilde halkın direnişi ile karşılaşan cunta, şiddet uygulayarak halkı sindirmeye çalıştı. Ancak cunta rejimi şiddete başvurdukça direniş cephesi genişledi ve ülke iç savaşa sürüklendi. Küresel gelişmelerin ilgi odağının Avrupa'ya kayması ile cunta yönetimi muhalif halka yönelik şiddeti artırdı.

Mevcut konjonktürde Myanmar'da iç savaş derinleşirken küresel ilgiden uzak kalmanın verdiği rahatlama ile cunta, katliamlarını her gün artırıyor ve onlarca yıldır cunta şiddeti altında inleyen azınlıklar ve muhaliflerin feryatları duyulmuyor. Cunta yönetimi kendi ülkesinin topraklarını hedef gözetmeksizin hava ve topçu bombardımana tabi tutarken sivil can kayıpları sürekli artıyor. Myanmar'da yakılıp yıkılan yerleşim birimlerine her geçen gün yenileri eklenirken ülke hızla parçalanmaya doğru yol alıyor. 2022 yılı Myanmar'da çok sıcak geçeceğe benziyor. Burada yaşanan iç savaş gelişmeleri ÇHC ve Hindistan'ın kazanımlarını da tehlikeye atıyor. Myanmar'da artan ısınma ÇHC'nin kazanımlarını koruma kapasitesini test

etme açısından önemli. Bu nedenle ÇHC'nin bu coğrafyadaki kazanımlarını koruma kapsamında atacağı adımlar ülke, bölge ve Asya-Pasifik dengelerinde belirleyici bir rol taşıyacaktır.

Not: *Bu değerlendirme 18 Mart 2022 tarihinde kaleme alınmış ancak yazarın "**MYANMAR Güneydoğu Asya'daki Mayın Tarlası**" isimli kitap çalışması nedeniyle gecikmiş ve bu gün yayımlanabilmiştir.*